

FİKİRLER

Cilt : 3

31 Mart 1930

Sayı : 51

Müşahade:

İktisadî vaziyet ve mektepler

Bugün dünyada, iktisadi vaziyetten müteessir olmuyan yer yoktur denilebilir. Derece derece, bundan, her memleket müteessirdir.

Bu vaziyetten, istikbal için, ne gibi istifadeler elde edebiliriz? Her halde küçük ve büyük bütün felâketlerden ders almak iyi bir şeydir. Çünkü sonradan gelecek mümasil felâketler, bizi daha hazırlıklı bulur. Bu zaviyeden bakınca, derece derece güçlükler, ferde ve cemiyyete lâzımdır bile deyebiliriz. Hayatın asıl dadımı: Bu güçlükler arasında yuvarlananlar, güçlüklerle çarpışıp eli, yüzü toprak ve kan içinde kalanlar ve nihayet üst gelip muvaffakiyet zevkini duyanlar çıkarır. Ve bütün medenî eserleri doğuran ana da işte budur.

Yalnız felâketlerin ne büyüğü ne küçüğü karşısında ye'se düşmemeli. Bilâkis, kuvvetli aksilamelerde bulunmalı. Güçlükleri ve felâketleri, erliğı imtihan için

gelmiş şeyler gibi kabul ederek mukavemet ve azmımızı artırmalı. Umumi harp başlarken —eğer yanılmayorsam— Hindenburg: «Bu harbi, sınırları sağlam olan kazanacak» demişti. Dünyanın üstüne basan iktisadi güçlükten de, mukavemet kuvveti ve iş kabiliyeti fazla olan millet, en az müteessir olarak çıkacaktır, denilebilir.

Biz bu iktisadi güçlükten, mekteplerde yeni nesillere nasıl bir ders çıkarabiliriz? Çocuklara ne gibi itiyatlar verebilirizki bundan sonra gelecek iktisadi güçlükler, bizi şimdikinden daha hazırlıklı bulsun?

— Evvelâ, işi sevdirmeli; ve devamlı iş itiyadını vermeliyiz. Çocuk, iş işlenmenin mukaddes bir şey olduğuna iman etmelidir. Bu imanı, en feyyaz bir surette ona verecek, mualliminin vaziyetidir. Muallim, «iş» in kutsiyetine iman etmiş bir insan ise, çocuklarda iman eder-

ler ve işlerler. Mektepleri-mizde, son zamanlarda, muhtelif iş kolları yapılmıştır ki bu, pek şayanı şükrandır. İş kolları, çocuklara «Beraber çalışma» yı öğretmesi dola-yısiylede pek eyidir. Çünkü çocuk, böylelikle tesanüt, taavün gibi kıymetli hasletlerini inkişaf ettirir.

Saniyen, çocuklara tasarruf itiyadı vermedir. Bazı mekteplerdeki banka teşkilâtı bu itiyadı vermek itibarile pek kıymetlidir.

Bu günkü iktisadi buhranın en mühim amili: «Az iş,

çok israf» olmuştur. Çocuk, gündeliğinden bir kısmını tasarruf edip mektep bankasına vermediği itiyat edinmedir. İş mukaddes bilip kazancını israf etmemek iktisat âleminin alfabesidir. Çocuklara bu alfabevi öğretmek kâfi gelmez. İtiyat vermedir.

Mektepler, çocuklarımıza şunu da öğretmelidir: İdhalâtın, ihracattan fazla oluşu, milli hünryeden kan zayi etmek demektir. Verdiğimiz, aldığımızdan az olursa nihayet kanımız kalmaz.

M. Rahmi

Gurbet yolu

-Şevket Süreyya Beyefendiye-

Gurbet yolu... taşlık... sırtan bir koca yalçın,
Dağlar arasından süzülen gizli geçitler!
Yoooooll. . Yoooooll. ebedilik esiyor, her gece çun!.. çun!
Kanburlaşıyor, can veriyor yolda yiğitler!

Bitmez dönemeçler geliyor... Aaaah, dönemeçleeeer!
Kanbur sürüler bir dizi olmuş gidiyorlar..
Giiit, soooor, bu uzak yollar için, bak, ne diyorlar?
Güir, sen de bu yollarde sürün, bir gece can ver!..

Yooooool,... Yoooooll.. gidilip hiç sonu gelmez görünen yoll,
Bazen dikilen, bazı, eğilmiş sürünen yool!

Yanmarı uzanıp göğsüne ben kan da tükürsem,
Bir gün... köyümün taşlarına bağrımı sürsem!

Orhan Rahmi

Tarihimiz

(9 /2/ 930 Pazar gecesi [Radyo - Ankara] ile verilmiş bir konferanstır)

Hanımlar, Beyler,

Türk tarihinden bahsedeceğim; Türk tarihini toplamak, yarım saatlık bir konuşma mevzuu yapmak, ne zor; Türk tarihi büyüktür, geniştir, dağınıktır; Türk tarihi, ilk devirlerde belki de Cihan tarihidir.

Ecdadımız, eski dünyanın her meşhur ölkesine, tarihin bile bildiği zamanlarda oğramakta kusur etmemişler.. Türk tarihi; Çinden ve İrandan, Iraktan, Suryeden, Balkanlardan, Küçük asyadan, Mısırdan, Cezayirden, Galyadan, İtalyadan, Cermanyadan, Rusyadan, Sibiryadan ve bittabi Orta asyadan toplanıyor ve toplanacak.

Bu zarurîdir. Çünkü eski dünyanın bu namlı ölkelerinde izlerimiz var, eserlerimiz var; Çin ve aksayı şarktan itibaren garbe doğru bu kıtalarda hükümet sürenlerden belli başlılarının isimleri şunlardır: «Tersinler, Hanlar, Heuçaular, Gueyler, Hiyyalar, Peloanklar, Siyenpiler, Hiyonğnular, Cevenler, Tokyolar, Yue şiler, Tiyeleler, Hüveyhüler, Siyentüler, Eftalitler, Avarlar, Hönler, Manğular, Medler, Somirler,

Akatlar, Elami ler, Sövük tekinler, Goriler, Harzemiler, Selçukiler, Etabekiler, Toloniler, Ahşidiler, Tük kölemenleri, Hazeriler, Bulgarlar, Macarlar, Finuvalar, Başkırtlar, Mişarlar, Baberiler, Kayiler, Kaçarlar:..,

Tarihimiz tarihle beraber başlıyor. Türk milleti eski dünyanın her ehemmiyetli köşesinden bir kerre geçmiş, ekser yerlerdede bir devlet kurmuştur.

Şu halde eski Türk tarihi, eski cihan tarihidir sözü az mübalagalıdır.

Dünya münevverleri tarafından çok evvelden bilinen ve sezilen bu hakikatı, bundan yirmi sene evveline kadar biz bilmiyorduk. Tarihimiz diye öğretilen şeyler, Türk tarihinin ancak bir kaç bozuk sahifesiydi.

Tarihle işigal edenlerimiz, Tarihimizi iki kısımda mütalea ederler.

1 — İslamlıktan evvel Türkler.

2 — İslamlıktan sonra Türkler.

Bunlara bir üçüncüyü, ar-

tık ilave edebiliriz:

3 — Milliyet devrinde Türkler.

1—İslamlıktan evvel Türkler:

İslamlıktan evvel Türkler faslı milattan evvele doğru asırlar üç dört rakamını aşarak uzadıkça, Tarihimizin en karışık, karanlık ve dağınık kısmıdır. İtalyadan Aksayi şarka kadar Avrupa ve Asyada Irkımıza mensup oldukları hakkında emareler görülen bir çok akvam ve hükümetler var. Esasen bu fasıl bütün milletler içinde bir az mübhemdir. Mamafih hemen her saha üzerinde “Jeoloji, Antropoloji, Arkeoloji, Filoloji,, âlimleri ve müverrihler çalışmaktadırlar. Bu güne kadar meydana çıkan hakikatlar, Türk tarihiyle öğreşanları ve Türkleri memnun ve hatta bahtiyar edecek mahiyettedir. Türk milletinin kidedi, Asaleti, büyük vasıfları, ve insanlığa hizmetleri birer birer tezahür ediyor ve edecek: Bu kısım hakkında daha açık ve daha doğru tafsilat ve malûmat vere bilmek için biraz daha beklmek lâzım ve zaruridir.

Hiyongnular:

Milattan üç asır evvelinden itibaren hükümet kurmuş Türk ırklarının tarihleri daha

vazihtir. Meselâ koyunluların “Hiyongnular,, hükümetlerini Çinlilerden öğreniyoruz. Kablemilat üçüncü asır nihayetlerinde bu hükümet teşekkül etmiş ve Çinlileri düşündürmiye kendilerine itaat ettirmeye mecbur eylemiştir. Bu hükümeti teşkil eden anasırın bilahara miladın dördüncü asırlarında Avrupayı alt üst ettiklerini garbi Avrupadaki akvam muhaceretini dolayisiyle meydana getirdiklerini; Banotya “Yani şimdiki Macaristanda,, devlet kurduklarını tamamiyle biliyoruz.

2—İslamlıktan sonra Türkler:

Türkler tamamiyle islam oldular; Türklerin islamlara temas eden ve bu dini kabul eden kısmı Garp türkleri bilhassa Uğuzlardır. Uğuzlar islamlığa çok büyük hizmetler yaptılar. Bu dinin kuvvetlenmesine, yayılmasına, kökleşmesine ve el'an dünya dinlerinin en büyüklerinden biri olmasına, Araplardan kat kat fazla amil oldular. Arapların Türklerle ilk temasları hicretin birinci asrında ve Halife Ömer devrinde başlar. Araplar fisebilillah cihat için nim uryan çöllerden fırladıkları zaman Roma ve İran imparatorlukları ile karşılaşmışlardı. İranda Sasani sülalesi hakimdi, üçüncü yezi-

di Cürt, cenuptan gelen tehlikenin büyüklüğünü anlıyamadı. İranlılar, komşuları; garbi türk hakanlarıyla harp ve ihtilaf içinde idiler. Bu ihtilafı halletmek hatta birleşmek lazımdı. Hükümdarın bu gafleti Osmanlı tarih encümeninin neşrettiği Osmanlı tarihinde ehemmiyetle kaydolunur, Arap ordusu, Acem ordusunu adet ve silâh üstünlüğüne rağmen evvela 635 te kadisiyede sanıyen 637 de Gilolada, salisen 641 de Nehavenette mağlûp etti “Sadibni ebi vakkas,, Ahnefibni kays,, bütün iranı istila ettiler. Sasani hükümdarı Maveräünnehr, Türklere kaçtı. Arap serdarları vukuatı halifeye bildirdiler. Halife Ömer “Ceyhunu geçmeyiniz,, emrini verdi. Arapların ilk türk hükümetiyle temasları işte bu tarihte ve Ceyhun boylarındadır. Ceyhunun arkasında garbi türk hakanlığı vardı ve Dolu han hakan idi. “642,, de türkler taarruz ettiler. Fakat büyük bir harp yapmadan, bir kaç müsademeyi müteakip, tekrar nehrin arkasına çekildiler. Bu tarihlerde bu hanlıkta dahili karışıklıklar vardı. Şarkta çinlilerle de harp ediyorlardı. Arap istilasının, türk hakanlığının kuvvetli bir zamanına rast gelmemesi islamlık hesabına

bir hüsnü talidir.

Halife Osman devrinde, 646 da “Ömeribni Osman,, isimli bir arap serdarı Ferganaya kadar bir akın yaptı. Fakat bu akın, arap ve islamlık lehine vaziyeti islah etmedi. Bir müddet sonra “651,, de “Yezidi Cürt,, katledildi. Garbi türk hakanlığı munkariz oldu. Fakat İran içinde bilhassa Horasanda islamlık bir türlü muhterem bir mevki kazanamamıştı. Halk mesnevilerle eğleniyordu. Acem saltanatı yıkılmıştı fakat İran medeniyeti mesnevilige karşı mukavemet halinde idi. Muaviye devrinde “Rebibin zeyyadül Harisi,, delaletiyle ellibin Basralı ve Küfeli horasana yerleştirildi.

Emeviler devrinde Türkistanda ehemmiyetlice bir muvaffakiyet kazanan «Kuteybiye» dir. “Kuteybiyeyi meşhur,, Haccacibni Yusuf “705,, de Horasan amili “valisi,, nasbetmişti. Kuteybiye üç kanlı muharebeden sonra maveräünnehrin, büyük beldelerine ve Buharaya hakim oldu. Harzem Fergâna cihetleriyle Kâşgıra kadar istilasını uzattı. Fakat Kuteybiye ve idaresi türkleri islamlığa ısmıdıramadı. Kuteybiye 714 de Horasanda katledildi. Dokuz se-

ne maveraünnehirde kalan ve yeni bir din getiren araplar yalnız Buharada bir küçük mesçit yaptıra bilmişlerdi. Halk tenhada arapları hatta içlerinden müslüman olanları öldürüyordu. Müslüman olanlar ise lisanı dinî olarak Acemceyi kullanıyorlardı. "742,, miladî senesine kadar Maveraünnehre bir çok arap vali ve kumandan geldi, Fakat vaziyet kat'iyen değişmedi,

Ebu müslimin zuhuru ve hilafetin Abbasilere geçmesi Horasan ve Maveraünnehre islamlığı soktu. Ebu müslim miladî "749,, da "750,, "751,, senelerinde çok kanlı mücadelelerden sonra islamlığı yaydı.

Aslen Acem olan Samanilerde abbasiler devrinde müslümanlığın maveraünnehirde kuvvetlenmesine saik oldular. Bütün bu harpler ve mütemadi medain den sonra Oğuzlar islamlığa yanaşmağa başladılar. Abbasi halifeleri onları cezbedecek vesileler ihdas etmiştiler. Halife Memun, Maveraünnehre fazla kıymet vermiş Horasan ve Maveraünnehir kalkının yardımıyla tahtını kazanmıştı. Halife "Mu, tesim,, kendisine türklerden hasa askeri teşkil etti. Iraka gelen müslüman türkleri mutayyiben yerleştirdi. Miladî "935,,

te halife Razi billah; devrinde emirülümeralık teşkil edildi: Emirülümeralar Abbas halifeliğini ve saltanatını ellerine aldılar. Bundan sonra muhaceret daha çoğaldı. Ve küçük küçük müstakil türk hükümetlerinin, abbasî saltanatı İçinde, teşekkülleri görülmeye başladı. Hükümdar ve hükümet sahibi olmak, halifelere hükmetmek, büyük bir din namına cidal yapmak, Zaferler kazanmak, dualar almak uğuz beylerini kuvvetle islamlığa bağlıyordu.

Acemistanda, Irakta, Anadolu Selçukiler; Mısırdaki, Toloniler ihşidiler; Diyarı rumda Selçukilere halef olan Kayihaniler müslümanlığı benimsediler. Anadolu Melazkirt harbinden sonra baştan başa ve tamamen Türkleşti ve islamlaştı. Osmanlı hükümdarlarından Yavuz sultan Selim ise "1516-923,, te son abbas halifesi Mütevekkil Alellahdan hilafet sıfatını aldı. Osmanlı Padişahları halife ruyunu zemin oldular.

Türkler ümmet devrinde müslümanlığa çok hizmet ettiler. Türk güzideleri ve beyleri başta Saray, Acem, ve Arap tesiri altında kaldılar. Bu tesir Osmanlı imparatorluğu dahilinde daha ziyadedir.

Bilhassa sarayda ve merkezle şehir ve kasabalarda islamiyete karşı samimî, gayri samimî çok kuvvetli bir bağlanmış vardı. Garp medeniyetine teveccüh ettiğimiz devre kadar yaptığımız harplerde, muahedelerde, devlet ve cemiyet teşkilatımızda din hissi ve hatta taassup tamamen ve vazihen görölür.

Milliyet devrine doğru:

Garp türklerinin en şayanı dikkat kısmı olan Osmanlı türkleri ve Osmanlı imparatorluğu, milliyet devrine ümmet devrinden hemen çıkıp kurtularak geçmediler. Garpla mücadelede, onyedinci, onsekizinci asırlarda imparatorluk, inhitat ve ric'at devrine girdikten sonra saray ve rical arasında bir takım teceddüt müteşebbisleri ve heveslileri çıktı. Bunlar aynı zamanda Osmanlılık namı altında bir sun'î millet yapmaya kalkıştılar. Saraya farta merbutiyetten sadık bendelikten doğan bu osmanlılık mefhumu imparatorlukta, o zamana kadar da, din hissile şuursuz bir şekilde besleniyordu. Fakat tanzimat devri ve birinci Aptülmecit zamanından itibaren buna şurur verilmek istenildi. Osmanlılığı türklüğü tahkir ederek benimsemek isteyen unsur,

sarayın ve enderunun ihdas ettiği mefkûresiz bendegân sınıfıdır. Bu sınıf ötedenberi "Yalnız bizim imparatorlukta değil her imparatorluk ve kiralıkta,, cehle, taassuba ve ubudiyete istinad ve bunları himaye eder. Çünkü bunları icabında silah olarak kullanır. Bu sınıf, 1908 hatta 1911 e kadar bir asırdan ziyade türk cemiyetini osmanlılık etrafında avutmıya oğraşıyordu. Memleketin samimî bazı mütefekkirleri ve edipleri de maalesef buna inanmışlardı. Bunların başında Namık Kemali bile siyasi cephede tamamen aldanmış olarak görmekteyiz. Osmanlılık hissini vereceği gayri tabii kudret ve doğuracağı gayri tabii iman zannolunuyordu ki imparatorluğu diriltecek.. Heyhat.. Kendisine emeller bağlanan bu his, ilk taazzuvu sıralarında, binaen aleyh en kuvvetli olduğu devirlerde bile en yakınlarından hiyanet gördü, Gayri müslimlerden sarfı nazar, cins ve menşe itibarile bu hissi benimsemesi lâzımgelen sınıfın mümtazları, Mesela Tepe delenli Ali, İşkodralı Mustafa Kavalı Mehmet Ali, Ahmet, Mahmut Nedim paşalar ve emsali Osmanlılığa aleni, hafi hiyanet-

ten çekinmediler. Osmanlılık düşüncesinin zaifliğine gayri tabiiliğine bundan kuvvetli bir delil bulmak hakikaten güçtür. Osmanlılık hissi türkçe lisan ve edebiyata hatta mektep kitaplarına kadar hakim oldu.

Osmanlılık endişesi, müslüman hristiyan hiç bir gayri türkü aldatamadı. Fakat aldanmış görünenlerin riyakârlığı türkleri aldatmağa kâfi geldi. Ve imparatorluğun asıl unsuru vatanında daha perişan daha acıklı bir vaziyete düştü. Artık memlekette yaşayan müslim ve gayri müslim anasır güler yüzle ve tatlı sözle birer birer taazzî ediyorlar. Fırsat günlerini bekliyorlardı. Her unsurun millî bir varlık halinde teazziyi gaye edindiği günlerde, türk, kendsinden başka her kes ve her şey için didiniyor, döğüşüyor, kırılıyordu. Sanki başkalarının inkişafına mani olacak birinci tehlikeleri def veya tadil vazifesi bu uğurda kırıla kırıla vuruşmak nasibi alınmıza bir

desti ezeli tarafından yazılmıştı.

Vakıa bu devirde tanzimat edebiyatı ve Namık Kemal, Edebiyatı cedite bazan pek kuvvetle ve ateşle “vatan,, mefhumunu terennüm ettiler. Fakat bu yalnız münevver ve türk olanların gönüllerini yakka bilirdi. Milliyet fikri ve duygusuyla beraber olmıyan bu mücerret vatan mefhumu ateşini her gönüle akıtamadı. Her kalbi yakamadı,

Yukarıda da işaret ettiğim gibi bu dalâlet 1908 inkilâbını yapan Kanunu Esasiyi ilân ettirenlerde de görülüyor. Türkler kitle halinde milliyet hislerini Balkan felâketinden sonra duymıya başladılar. Ve ancak mütarekeden sonra ölüm uçurumunun ta karına yuvarlanırken milletçe bu hisse sarıldılar. Milliyet bayrağını kaldıran büyük ve dahî kahremanlarının arkasından yürüdüler. Üç senelik dasitanî bir mücadeleden sonradır ki tüklerle milliyet devri açıldı.

Memet Mitat

Rusya, Garp medeniyetine nasıl girdi ?

Büyük petro, tahtına çıktığı zaman Rusya, müthiş bir tereddi içinde idi. Halk; cahil ve mütaassıp, memleket fakir, her tabakada ahlâksızlık hükümlüferma idi. Alay alay eşkiya, köyleri yakup kavuruyordu. Bizansın son günleri gibi Ruslar dahi: Fenni, gâvirlik, güzel san'atlar ve musikiler ruhu yükselten vasıtaları kilsseyi tahkir addediyorlardı. Ruh, ferahlandırıp hayata daha kuvvetle sardırarak her şey memnu... Ortodoks kilisesi umdelerinin esaslarından birini teşkil eden nefes azaplandırarak her ne varsa hepsi yapılır. Hatta patrikhane, yeni evlenenlerin ilk günleri saadetini, balayını bile çok görerek izdivacın ilk iki gecesini dua ile geçirmeği emretmişti: İlk gecesi sabaha kadar, şeytan ve cinlerin uzak olmasına, ikinci gece yine sabaha kadar cenabıhakkın patrik efendilere uzun ve mes'ut ömürler vermesine dua olunacaktı...

Aşağıdan yukarıya kadar her tabakada sağlam hiç bir ahlâk mefkûresi yoktu. Tenbel ve haylaz idiler. Yegâne eğlenceleri, içki idi. İçki alemeleride ekseriya kanlı bir sahne

ile nihayetlenirdi.

Cesaret ve vazife hissi gibi şeyler Rusyada hiç görünmeyordu. Petronun meşhur cenerallarından (Çermeytef) Asteranda patlayan ve memleketi tehdit eden bir isyanı bastırmağa giderken yolda yegâne düşündüğü şey: Moskovanın kızıl yumurta bayramları içki alemlerine yetiştirilmektir. Petro, 1722 de (Hoştayn dokası) ile olan mükâlemesinde: «Milletime vazife ve cesaret hislerini aşıl原因 benim.» demişti.

Petro, Rusların kafasından şu Rus darbu meselini «kaçmak, pek namuskârane bir şey değil, lâkin yegâne selâmet yoludur.» silmek için çok uğraştı. 1703 te (Not borh)da firar eden bir taburu, kâmilen kurşuna dizdirdi. Firarilerin cezası idamdı. Bir taraftan böyle şiddetli hareket ile beraber diğer taraftanda cesaretin ahlakî ve vatanî kıymetini öğretmeğe uğraştı. Rusyadâ heman yalnız şunlar var denilebilirdi: Kör bir kadriyecilik olan fanatizim. Tahammül, körcesine itaat, tariki dinler. Bunlardan başka her şeyi Petro aşıladı.

Petro işe sakalları kesmek elbiseyi değiştirmek ile başladı. Vakıa bu sakal meselesine Petronun selefleride teşebbüs etmişlerdi. Lâkin gerek sakalları traş etmeği, gerek Avropalılar gibi elbise geymeği kilse afarozlamıştı. Çünkü patrikhanenin kanaatına göre (EB) ve (İBN) yani Allah ve oğlu İsa sakallı ve Rus elbisesi gibi uzun ve bol elbiselidir. Sakalı traş, ve Avropalılar gibi geyinmek Eb ve İbni tahkirdir. İşte bu afaroz karşısında, seleflerinin teşebbüsü akim kalmıştı.

Petro, köklü ıslahata ve memleketi tamamen Avrupa-ılaştırmaya azmettiği için kilisenin afarozu karşısında döneceklerden değildi.

29 ağustos 1699 tarihli emirnamesile: «sakallar traş olacak, sokak başlarına numunelerini astırdığım gibi elbise geyinilecek» dedi. Bilhassa aşağı tabaka bu emre karşı homurdandı. Lâkin faidesiz. Mujikler, kesilen sakallarını avucuna alub garip garip baktıktan sonra, saklıyor ve ölünce sakallarını kefinleri içine konulmasını vasiyet ediyorlardı. Çünkü (Ayanikola) nın huzuruna sakalsız nasıl varacaktı. «Ben kesmedim. Petro **denilen bela, kesti**» deyince

kabul edileceğini ümit ediyorlardı. 1704 te Petro, Moskova memurlarına sakal resmi geçiti yaptırdı. (Naomof), sakalını kestirmekte tereddüt gösterince Petro, ona dayak attırdı. Astrahan valisi, kilse kapularına silâhlı askerler dikti. Çıkanların sakallarını, askerle, kılınla kesiyorlardı.

Petronun hiç hoşlanmadığı şey, sakal idi. «Benim sonuna kadar mücadeleye karar verdiğim bütün battal an'aneları temsil eden şu bir avuç kıldır.» Derdi. Sakal, nazarında irticai temsil ediyordu. Mürtecilerin adı, (Sakallı) idi. Maliyece sıkıntı olduğu zaman sakal vergisi almakla biraz müsamaha gösterdi. Fakat bu vergiyi veripte sakallarını muhafaza etmek isteyenler boyunlarına şu levhayı takacaklardı: «Sakal, faydasız bir ağırlıktır.» Verginin ağırlığı dolayısıyla sakal salıveren azdı. Petro, böylece, Rusların sakallarını kazıttı ve Avrupa kostümü geydirdi.

20 ilk kânun 1699 tarihli emirname ile takvimi değiştirdi. Rus, takvimi, Bizans takviminin aynı idi. Sene başı —Dünyanın yaradıldığı gün olarak kabul ettikleri— eylül idi. Bizans kilsesine göre dünya, milâttan 5508 sene evvel,

eylülün ilk günü yaradılmıştı. Petro, bu takvimi atarak, Avropalıların son kânununu aldı. «O gün, her kes kilseye gidip yıl başını tes'it edecek ve birbirleriyle bayramlaşacaklar» dedi.

Bu yıl başını değiştirme dahi türlü türlü itirazlara uğradı. Mürteciler: «Cenabıhak, son kânun gibi kış ayında dünyayı nasıl yaratsın, üşümezmi?» deyorlardı.

1700 de yeni bir emir ile Moskovada sekiz eczane açıldı. Yene o sene, bir emir ile, bıçak taşımak men edildi. Çünkü bıçak taşıma neticesi Moskova sokaklarında vukuat hiç eksik olmayordu.

Ertesi seneki emirlerde, imparator geçerken yere kapanmanın, ve sarayının etrafından kışın geçerken şapkayı çıkarmanın luzumu olmadığı gibi liberal hareketler vardı.

Yene bir emir ile: «Kadınlarda hayata karışacak» dedi. lâkin nereye gidecekler? Bunun için (Cebri içtima) lar yaptırdı. Her mahallede sıra ile bir evde içtima edilecek. Bu içtimaa giderken geyilecek elbise, oradaki hal ve hareket ve saire gibi en ufak teferruata kadar bir içtima talimatnamesi

yaptırdı.

Petro, Fransada gördüğü dansları, Rus sösyeselerine getirdi. Lâkin Ruslar, dans bilmiyorlardı. Dans muallimleri tuttu; Ruslara dans öğretti. Petro, kadınlık hakkında şunları düşünüyordu:

1) Rus kadınının umumî ve iktisadî hayata karışması.

2) Yüksek tabaka kadınlarının, Avropadaki gibi, Sösyeseleri süsleyerek erkekleri daha nezihe yapmaları.

Bununla beraber bu müsamere, Pariste gördükleri gibi, cazibeli değildi. Rus kadın ve erkekleride Avrupalı elbiselerile Avrupa dansları yapıyorlardı ama, başta Petro olduğu halde, hepsinde Paristeki incelikten eser yoktu. Rusyayı islâh etmek kolay iş değildi. Petro, bir milleti islâh eden derin amillere henüz inememişti. Moskovada, Avrupa medeniyeti danstan ibaret zan olunuyordu. Bir kadeh içki içince ne oldukları meydana çıkıveriyordu.

Petronun o kadar oğraşmasına rağmen memlekette haylazlık ve tenbellik henüz çoktu: Sokaklar, sapa sağlam dilencilerle dolu idi. gerek bedenî, gerek manevî atalet,

iliklerine kadar işlemiştii. Petronun, daha çok oğraşması lâzımdı.

Bir köyü eşkiya basup köylünün birini soysa, komşular yerlerinden bile kımıldamazlardı . Gençler, askerlikten kurtulayım deye, manastırlara girip papas olurlardı. Ve yahut Petronun tesis ettiğı mekteplere kayıt olunurlar ve fakat bir şey öğrenmemek için

her türlü hiyleye müracaat ederlerdi. Lâkin Petronun yılmaz azmı sayesinde yüz milyon mütecaviz bir kitle, Garp medeniyetine, günden güne daha iyi intibak etti. Dünyaya san'atta ve fende büyük adamlar verdi. Tolistoi, Turgenef, Gorki, Çapaçaf, Minçikof ve saire gibi.

Izmir Lisesi içtimaiyat muallimi
M. Rahmi

Yerli mallarımız

*Her göğüsteki derde her gün bir elem katan
Yabancı süslerini benliğimizden attık.
Bu gün kalplerimizde aynı emelle atan,
Aynı kandan hızalan bir heyecan yarattık.*

*Her nefes alışta biz kalbimizi kanatan,
Garbın ipeklerini başlarına fırlattık.
Mademki her şeyle yeniden doğdu vatan
Bizim benliğimize onlar giremez artık*

*Her gönüldeki yası bugünden eritecek
Kanıyan her göğüste başka bir gül bitecek
Başka bir renk sinecek yoğumuz varımıza*

*Her kan ağlayan gözün yaşını kurutacak
Niçin yurdun evladı daha üstün tutacak
Ellin kumaşlarını yerli mallarımıza.*

Büyükkadı Oğlu
Ömer Cengiz

Polonya da muallimler

Nasıl yetiştirilir ?

Yazan: Dr. Michel Friedlander
Prof. de lycée Cracovie

Türkçeye çeviren: Eyup Hamdi
Pedagoji v. Didaktik muallimi

I. Diğer memleketlerde olduğu gibi, Polonyada da muallim yetiştirme işi umumî tahsil ve terbiye mes'elelerinin en mühimmi olarak telâklî edilmektedir. Asrî bir mektebi işe sevkmezden evel yeni bir muallim tipi yaratmayı zarurî buluyoruz. «Asrî bir pedagoğun terbiyesi şunlardan ibaret olabilir: a) muallime içinde çalkandığı içtimâî muhitin sayruret ve tekâmül şeniyetlerini müstekillen kavrayabilecek derecede hayatî bir hads, fülî iştiraklerde bulunabilecek bir iktidar edindirmek b) ona teşebbüs, ibda, tedris ve terbiye işlerinde ihtiyaçlara uygun yeni usuller bulabilecek yaratıcı bir iktidar edindirmek c) ihtiyaç ve imkânların hususiyetlerine göre kendi kendine tedrisat programı çizebilmek d) meslekî ihtisas ve salâhiyeti nispetinde içtimâî işler görebilmek e) ahlâkî, içtimâî ve bedîî müsait seviye edindirmek» Polonya pedagoğlarından Hen-

ri Rovld;

Polonyanın tedricen tekemmül etmekte olan terbiye sistemi diğer bütün medenî memleketlerdeki pedagojik temayüllerle doğrudan doğruya münasebettardır. Muallimin şahsiyeti mes'lesi terbiye ve mektep imkânları işlerinden daha üstün! gözetilmektedir.

II. Prusya, Rusya ve Avusturya, nın idareleri Polonya mektep ve muallimliğinin inkişafına hiçte müsait değildi. Daha ziyade mahallî teşebbüs ve himayelere sığınan dört senelik «seminaryum» muallim mektepleri vardı.» «1918» de «30» milyon nüfusu olan hükûmet yalnız «73» müesseseye malikti (bunlardan «47» si Avusturyanın himayesinde 24 diğ umumî 49 zu hususî idi.

Yapılacak iş başlıca iki cephe arz ediyor du : Bir taraftan muallim yetiştirecek müesseseleri çoğaltmak diğer taraftan da tekâmül sayruretlerine temel ola-

bilecek yüksek seviyede salâhiyettar unsurlar yetiştirmek. Bu hususta tasarlanan geniş planın tamamen muvaffakiyetle tatbik edilemediğini teessürlerle kaydediyorum. İdeal noktalara azar azar, adım adım yaklaşmaktayız. 1919 da asrî program ve terbiye sisteminde mutabık kız ve erkeklerle mahsus «Muallim mektebi» tanınmış pedagoğların idarelerinde resmî «Pedagoji institü» leri açıldı. Pedagoji institüleri 1925 de kapandı, çünkü muallim mektepleri seneden seneye çoğalmıştı. 1918-19 da mezkûr müesseselerin adedi «97» idi (9485 talebesi vardı). 1927-28 de ise «218» e balığ olmuştur. (Talebe yekûnu «38,055» dir),

III. Muallim yetiştirme işinin bu günkü vaziyeti.

Muallimler oldukça asrileşmiş «Muallim mektepler» inde yetişmektedir. Bu tarzın asrî pedagoji temayüllerini tamamiyle tatmin edici bir mahiyette olmadığını sezmiyoruz değiliz. İlk mektepte geçen «7» «Muallim mektepler»inde «5» senelik tahsil muallim namzellerinin lüzumu derecede geniş, derin, umumî, meslekî malûmat ve iktidarla teşhiz edemiyor.

Mekteplerin ellerine verilen

kitaplara da kusursuz denilemez. Muallim mekteplerine gelenler daha ziyade fakirlerdir. Muallimler henüz ideal bir tarzda terfih ve terfi edilememiştir. Bugünkü şekildeki muallim mektepleri yerlerini «yüksek pedagoji institü» lerine terk edecek gibi görünüyor. Şimdiden böyle bir değişikliğe doğru cezri adımlar atanları bile var. Meselâ. Chelm de Dalton sisteminde muvaffakiyetle tatbik etmekte olan muallim mektebi. Muallim mektepleri muallim ihtiyacını kapatamıyor. 7-14 yaşındaki çocuk yekûnunun seneden seneye kabarması ihtiyacı şiddetlendirmektedir. 1932 de bütün vatan evlâtlarının tahsil ve terbiye leri tamamen emniyet altına alınabileceğini kat'iyetle kaydedebilirim. Bu gün için senede «8000» muallime ihtiyaç var.

2. 1928 de tesis edilen resmî «Pedagoji institü» leri muallimlerin asrî bir tarzda yetiştirmelerine çalışmaktadır. Bu müesseseler birinci derecede Prusiyadaki «Pädagogische akademî» lerden mülhem olmuştur. Bu yüksek müesseselere yalnız Gymnasiumlardan mezun olanlar alınmaktadır. Tahsil müddeti «2» senedir

ve şunları ihtiva eder:

1) Pedagojik ruhiyat, felsefe ve içtimaiyat.

2) Pedagoji dersleri.

3) Tatbikat mekteplerinde ders tatbikatı.

4) Meslek ve san'at tedrisatı.

5) İlk mektep programlarıyla tesalüp eden malûmat yurtbilgisi, ana lisanı, Polonya tarihi, umumî tarih, coğrafya, ecnebi lisanı; bunlardan başka her talebe kendine bir meslek dersi seçmeye mecbur tutulmaktadır.

6) Yaradıcı dersler.

İmtihan kısmen tahsil esnasında, kısmen de tahsil bitiminde olur. Kazananlar muallimlik diplomasını alırlar. İnstitü de tedrisat koedukationastalten (bisexuels) muhtelittir. Talebelerden hafif bir ücret alınır. 1918 den beri muayyen pedagojik programlarla «Pedagoji kursları» da idare edilmektedir.

4. Burada Cracovie üniversitesinin yanı başında tahsil müddeti iki sene olan pedagoji institüsünü bilhassa ehemmiyetle zikir ediyorum. Muallimliğin yeni pedagoji cereyanlarıyla temasını temin etmekte olan muallim cemiyetlerini şükranlarla anıyorum. Bu cemiyetlerin hima-

yesinde şehirlerde muntazam konferans ve kurslar idare edilmektedir. Orta tahsil profesörleri, üniversitelerde yetiştirilir. Bu husus 1924 de kanuna bağlandı. Orta tahsil profesörleri «baccalaureat» dan başka dört senelik üniversite tahsilinden sonra ayrıca «l'examen scientifique» ruus (icazet) imtihanını verir ve «magister» unvanını kazanır. Sonra her hangi bir mektepte iki sene staj görür yahut «pedagoji institü» süne bir buçuk sene mülâzemet eder, ayrıca bir pedagoji imtihanından geçer, profesörlük diploması alır. Diploma resmî ve hususî mekteplerde hocalık salâhiyetini kazandırır. Maarif Vekâletinde humanist biolojik ve coğrafik bir daire açılmıştır; bu daire muallimlere yardımlarda bulunur, kolaylıklar gösterir.

6. Muallimlerin eyi yetiştirmeleri ve mektep tatbikatı üzerinde çok müessir olan meslekî mecmualarımız vardır. Polonya'da meslekî neşriyat ümit ve sevinç verecek derecede yüksek bir seviye arz etmektedir. Bunlardan Maarif Vekâletinin çıkarttığı «Oswiata i wychowanie» Terbiye ve tedris, muallimler birliğinin çıkarttığı «Glos Naucz-

ycielskt» muallim sesi, «Praca Szkolna» mektep işi, «Ruch Pedagogiczny» pedagoji hareketleri (bunlar hep aylıktır). Mezkûr mecmualar «New Education Fellowship» in pedagojik esaslarını tanıtarak tatbik ettirmeye çalışıyor. Orta tahsil hocalarına mahsus «Przegląd Pedagogiczny» terbiye mecmuası, «Muzeum» mecmuaları çıkıyor. Bunlardan başka muallimlere yarıyışlı daha bir çok mesleki ve umumî mecmualar var.

IV— Polonya da muallim yetiştirme işi bilhassa: Almanya, Avusturya, Sviçre ve Şimali Amerika müttelit hükûmetlerinin gittiği yolu takibetmektedir. Hakkile muallim yetiştirmek işi en azdan «10-15» seneye bakıyor. Başlangıç başarılmıştır, kalanı tedricen olacaktır. Tek mektep ve muallim yetiştirme

işi doğrudan doğruya müesseseleri asrî ihtiyaçlara göre tensik, tekemmül ettirmek ve - maddi ve manevî bir surette muallimleri terfih, terfi meseleleriyle karşılaşıyor. Muallimin işi çok ağır, ondan mutlaka bir aşk ve feragat, sonsuz fedakârlıklar isteniyor. Halin sayruretleri muallim meselesinde dahili ve haricî değişiklikleri zarurî buluyor. Yeni hayat rehberleri olan muallimler vaziyete kaytsız, durgun kalamazlar; o genç nesli asrî iş tezgâhına techiz etmekle mükelleftir. Asrî pedagoğ genç nesli yaradıcı işçilik hayatına hazırlıyacaktır. Muallim yetiştirme işi umumî kültürü tamamlıyacak bir millî kültür, içtimai meseledir diyebiliriz.

Dr. Micel Friedlander Eyup Hamdi

I. Bu makale Mme Nella Rost tarafından lehceden alamanca terceme edilmiştir.

İtiraf

Yolda görsen çevirme bana doğru çehreni,
Ziyarı yok kendine yabancı zanet beni!
İstersen ismimi de zihninden sil, sevgilim
Aşkım iltifatına muhtaç değil, sevgilim
Mağrursun! hiç şüphesiz, hodbinsin! o da doğru,
Fakat hepsinden büyük bir hakikat var ki şu:
Ben seni seviyorum, seviyorum ben seni;
Seviyorum dört yıldır her şeye rağmen seni!

1930

Süleyman Sıddık

Yeni mektep sistemleri

(Dökreli) usulü, (Dalton) , (Vinetka) sistemleri

Tedrisat sisteminde ve talim usullerinde tatbikatın kıymetini isbat ettiği bazı tecrübeler yapılmıştır. Bunlar arasında “Dökreli,, usulüyle “Dalton,, , “Vinetka,, sistemlerinden her birinin prensiplerini ve esaslı vasıflarını sırasıyla izah edeceğiz:

1 — Dökreli usulü

Dökreli usulü esas itibariyle “Alâka merkezi,, usulünün sistem haline getirilmiş tatbikatıdır. Bu usulün iltizam ettiği en esaslı ıslâhat ders poruğramlarına ve tedris usullerine taalluk eder.

Dökreliye göre mektep programları yalnız çocuk hayatına ait fikir ve hadiseleri ihtiva edecektir. Çocuğa ancak kendi şahsiyeti ve içinde yaşayacağı muhit öğretilcektir. Programlar, sarıh bir surette çocuğun zihnî faaliyetine intibak ettikten başka, mihverleri bir taraftan tegaddi ihtiyacı, şedaidi havaiye ile mücadele, muhtelif tehlike ve düşmanlara karşı müdafaa, mütesanit hareket ve faaliyet, kendi kendini teşkil ve inkişaf ettirme gibi çocuğun asli saikleri; Diğer taraftan, aile, mektep, cemiyet, hayvanlar, nebatlar “Su, hava, taş,, gibi cematlar ve nihayet güneş ve kâinat gibi muhiti teşkil eden amiller olan bir silsile rabıtalı fikirlerin velyütakip etmesini temin edecektir.

Belki bu sayılan maddelerin çoğunun bu günkü programlarda

mevcudiyeti iddia edilebilir, fakat bunların dağınık olduğu ve çocuğun hayatı ihtiyaçlarıyla hiç bir rabıtası bulunmadığı inkâr edilemez.

Dökreli, işte bu dağınık maddeleri bir birine bağlayarak ve alâkadar kılarak aynı merkezden inşa ettirmekle, dikkat ve alâkasını tahrik eden namütenahi mütenevvi mefhumlar içinde çocuk ruhuna hareket etmek ve istikamet almak kudretini veriyor.

Bundan başka, “Dökreli,, hali hazırdaki mektep programlarında görüldüğü üzere tedrisatın muhtelif zümrelere taksimi an’anesini de kaldırmıştır. O, bütün mektep faaliyetini “müşahade, tedai, ifade,, gibi üç büyük ruhî ufuleyi nazarı itibara alan bir taksime tabi tutmuştur.

Birinci safhada, Çocuk hasseleleri vasıtasıyla ve doğrudan doğruya kendi tecrübesiyle kabili lem-sü rüyet eşya ile hali temasa getirilecektir.

İkinci safhada, Çocuk şahsî hatıralar, mahkukât, resimler, metinler, vesikalar gibi az çok umumî fikirler imaline müsait bulunan ve daha ziyade “Mücerret,, olan anasır-la çalışacaktır.

Üçüncü safhada, çocuk grafik lisana ve ya söz lisanına müracaatla yahut diğer müstamel teknik

ve vasıtalardan istifade ederek müşahhas ve ya mücerret bir şekilde fikirlerini ifade edecektir.

Hakikatte dahi, bu üç safhaya tekabül eden faaliyetler daima bir biri üzerine tavazzu ederler. Zira, bir müşahade faaliyetinden sonra zihnî âli mekanizmasının müdahalesinden ve ifade faaliyetinden kaçınmak mümkün olmadığı gibi bir ifade faaliyetinde de daima hissedar olan müşahade ve teselsülü efkara mani olmak imkânsızdır.

“Dökroli,, nin formülü sadece “Alâka merkezi,, ile kabili telif başlıca yolları göstererek tedrisatta daima aynı kalacak mevzu ve eşya tenevvü ettirmenin, hülâsa; “Vahdetsiz bir tenevvü,, yerine “Vahdeti olan bir tenevvü,, vucuda getirmenin ne kadar kolay ve kabili hazım olacağını isbat eder.

“Dökroli,, usulünde böyle bir kadro ile alelâde programlardaki bütün ders zümreleri bir mihver etrafında nasıl toplanıyor, ve “Vahdeti olan bir tenevvü nasıl husule geliyor?

Bir defa, Dökroli usulünde, müşahade faaliyetleri bütün eşya derslerini ve tabii ilimleri içine alır. Tedai faaliyetleri ise “mekân ve zaman içindeki hayatın ifadesi manasında mütalâa olunan,,

Tarih Coğrafya dersleri yerine kaim olur. İfade faaliyetleri Elishleri, Resim, Gına ve jimnastiğin bütün lisan temrinlerini tevhit ve terkip eder. Hıfzıssıhha ve ah-lâka gelince, bunların da esası doğrudan doğruya ferdi ve içtimai hayatın ihtiyaçlarıyla karşı-

laşmak olduğundan “müşahade,, ve “tedai,, faaliyetlerini itmam ederler.

Sair ilim zümreleri sahasında daima yapılan mıkya ve mukayese faaliyetleriyle “hisap,, esaslı surette “müşahade,, ye bağlanmıştır. Adet bilgisi ve hassaları hemen her derste tesadüfi surette önümüze çıkan mes’elelerin halinde müstameldir.

Dökroli usulünde “kıraat ve imlâ,, öyle bir tekniktir ki, tedris ve istimali mektebin dahil ve haricinde zihnî sayı tahrik ve fikirlerin teşekkülünü temin eden her esesli faaliyetle haizi irtibatlıdır.

Bu usulü takip eden bir mektepte “kıraatte, hisapta, yazıda,, geri çocuklar ya sınıflarında, yahut “Manhaym,, sisteminde olduğu gibi hususî sınıflarda mütemadi ve muntazam ferdi faaliyetlere tabi tutulmaktadır.

Bu usulde “İlim zümrelerinin temerküzü prensibi,, asli bir ehemmiyeti haizdir. Zira, bir mefhumun, bir fikrin tahakkuk ve iktisabında zihnî yalnız bir faaliyeti değil, bütün faaliyetleri el ele çalışmak mecburiyetindedir. Dökrolinin tedrisatta “Mihver fikirler,, yahut “Alâka merkezi,, usulünün sistematik tatbikatını musirren talep etmesi bu sebeptendir.

Nihayet ilâve etmelidir ki; Dökroli usulü “kıraat,, ve “imlâ,, da “toplu görüş usulü - method Visuell global,, i takip etmekte “1,, faal usullerden istifade etmekte, maşeri ve şahsi mesaiyi zaruri

kılmakta, tav’i faaliyetleri inkişaf ettirmekte, terbiyevi gayeleri istihdaf eden “Dökroli, Degand,, oyuncaklarını istimal etmektedir.

Dökroli usulünün tahakkuk ettirdiği mektep içinde şen ve cazip mesainin, büyük ve kuvvetli hayatın hükümrân olduğu bir yuvadır.

Gelecek mekalelerde “Dalton,, ve “Vinetka,, sistemlerinin esas vasıflarının neden ibaret olduğunu izah edeceğiz

Ahmet Hikmet

(1) Dökroliye göre kıraatta Toplu görüş usul nedir?

Bunu eyice anlamak için çocuk lisanının tekâmül safhalarına dikkat edelim :

Hiç bir valide çocuğuna evvelâ harfları, sonra kelimeleri, daha sonra cümleleri öğretmez. Annelerin çocuklarına söyledikleri lisan daima az çok tabii ve muntazam bir lisandır. Her anne çocuğuna kelimelerden evvel cümleleri, harflardan evvel kelimeleri öğretir. Her anne, konuşmağa başarken çocuğuna daima en âfakî ve müşahhas fiil ve eşyayı göstererek bunlara ait fikirleri yine müşahhas bir surette ifade ve hulâsa eder.

Bir valide çocuğuna vücudunun bazı azalarını öğretmek isteyince nasıl hareket eder?

Konuştığımız tabii lisanla, «Bana bak, beni dinle!» diye başlar, bir taraftan parmağıyla eşyayı gösterir, diğer taraftan, «Bebeğin gözleri nerede? ağzı nerede?» diye sorar. Bunu müteakip çocuğun parmağını yüzüne götürerek: «Senin ağzın nerede? Burun nerede?...» diye sorar.

Şimdi alelumum validelerin, bu tabii ve insiyakî mürebbilerin takip ettiği usulü düşünürseniz, çocukların merakızi sem’iyesinde cümle klişelerinin, onu teşkil eden kelime ve harflere takad-

düm ettiğini anlanmış olursunuz.

Diğer taraftan konuşmağa başlayan çocuğu dinlersek, onun (Ana), (Baba) gibi kelimeleri her şeyden evvel söylediğini görürüz.

Bizim için natemam, çocuk için tam ve kusursuz olan bu kelimeler bidayette ifade tenevvüları ve cümleler yerine kaim olur. Bazan iki hatta üç fikri ihtiva eden (Baba cici!) cümlesi çocuğun ilk tefekkürüdür. çocuk, (cici), (baba) fikirlerine (cici), (baba) kelimelerinden daha evvel malikdir. Her çocuk cümleleri kelimelerden daha kolay ve daha eyi hazmü temsil eder.

Eşyanın cüzülerinden evvel heyetiumumiyesini gören, basarî ihsas ve idrâkleri ayrı ayrı telekki etmekten ziyade buuları terkip eden çocuklar kelâmî terkiplerile dahi temayüz ederler.

Tabii ve insiyakî bir mürebbi olan validenin usulüü çocukları yazıya alıştırtırken dahi takip edelim.

Her anne çocuğuna yazı göstermeden evvel resim gösterir. Her çocuk bir mektup yazmadan evvel bir resim yapabilir.

Aceba annelerin çocuklarına evvelâ gösterdikleri resimler nokta, hat murabba... gibi kolay, basit resimlermidir?

Yoksa tam ve mürekkep resimlermidir?

Annenin çocuğuna ilk çizdiği resim mesâlâ (Baba) dediği (bir sakallı adam)dır. çocuk da annesinden duyarak bu resme (Baba) demiştir.

Anne, resimde bu adamın eline bir baston vermiş, çocuk resimle beraber duyduğu bu ismi de (Baston) diye gülererek tekrar etmiştir. Anne, babanın elinden tuttuğu bir bebeği evvelki resme ilâve etmiş, sonra bunların takip ettikleri yolu çizerek, hepisini birden hulâsa etmiştir: (Baba, bastonuyla Bebekle geziyor.)

Çocuk, henüz bazı kelimeler eksik olsa bile bu tamamlanmış fikri ve canlanmış tecrübeyi hulâsa eder.

Validenin bu işi her tekrar edişinde çocuk resmi taklit eder. Yazı ve çizki kabiliyeti gayrikâfi olmasına rağmen mürekkep idrâk kendisinde tamam ve ekseriya sürükleyen bir tesiri haiz olduğun-

dan çocuk yine resimdeki fikirleri hula-
sa edebilir.

Bütün mürebbiler çocukların mekte-
be geldikten sonra daima konuşmak ve
resim yapmak kabiliyetlerini gaybettikle-
rinin farkına varmışlardır.

Bir çok çocukların mektebe geldik-
ten sonra faalliklerini gaybedüp (mün-
feil) kaldıkları, hatta, müşahade, teşeb-
büs ve şahsiyet kabiliyetlerini gaybettik-
leri muhakkaktır. Bunun sebebi daima
tekrar ettiğimiz bir hatadan ileri geliyor:

Biz, mektepte çocuğun hafızasına
başkalarına ait fikirleri lüzumundan faz-
la çok döküyoruz. Unutuyoruzki eyice
hazm ve temsil edilmedikçe ve lisanen
de temamen ifade edilmedikçe bu fikir-
lerin hiç bir kıymeti yoktur.

Pek az bir zaman varki kıraata ço-
cukları (elif, be, pe, te, se, cim,...) diye
başlatıyorduk. kıraatta iddia ve takip e-
dilen yol daima (basitten müşkile gitmek)
yolu idi.

Biz eski usulde çocuktan (be, A)
dediği yakıt (ba) yı tedai etmesini iste-
yorduk. bu anlaşılmasız ve gayri mantıkî
bir şeydi. çünkü, (be, a—ba) olmaz, (be,
a—bea) olurdu.

Keza mürebbi gördüki, kıraata uzun
aylar tahsis edildiği halde çocuklar kendi
teşekkülleri için müfit hiç bir zihni faa-
liyet yapmıyorlar, daima fikirlerin haricinde
bir takım kelimelerle karşılaşılıyorlar,
ekseriya cümleler mana ve kıymetten
mahrum bulunuyor. Hulâsa, zihnin ve fik-
rin bir faaliyeti olacağı yerde kıraat, ta-
mamile mihaniki bir faaliyet oluyor.

Bu hakikatler anlaşıldıktan sonra
eski usulleri kaldırmak, onlardan daha se-
ri ve daha Piskolojik usuller kullanmak
lâzım geldi.

İşte kıraat ve imlâda Doktor Dökreli
ile Matmazel Degand'ın «roplu görüş usul-
ü yukardaki icap ve zaruretlere müstenit
ve tekevvünü ruhiyata daha mutabık bir
usuldur.

Şimdide Topu görüş usulünü izah edelim:
Bir küçük çocuk dans ediyor, arka-
daşları bunu görüyorlar, ve hemen «çocuk
dans ediyor,» deyorlar.

Bu defa bir mukavva üstüne kalın
hatlarla dans eden bir çocuk resmi yapı

lırsa, bu resmi görünce dahi çocuklar der-
hal, « çocuk dans ediyor. » derler. şimdi
bu cümle aynı mukavvadaki resmin altı-
na yazılarak birlikte çocuklara gösterilir-
se çocuklar resim ile yazının aynı fikre
taalluk ettiğini anlarlar.

Bu anda basıra ile samia ve hassasi-
yeti umumiye merkezinde basarı, sem'i,
hareki ihsaslara muadil ve merbut olan
aynı mefhum hükümler olmaktadır. ço-
cuk resmi gördükten sonra anasırına tah-
lil etmeden evvel cümleyi « çocuk dans
ediyor. » diye okumaktadır. Görülüyorki
bu usulde cümleyi teşkil eden harflerin,
hecelerin, kelimelerin, savti kıymetleri ta-
nınmadan, yani cüzüleri gözülmeden evvel
«kül» okunuyor.

Kıraat ve imlâda her küllün içinde
daha dar ve küçük vahdetler vardırki
bunları daha sonra çocuğa anlatmak ka-
bildir.

Yukarıdaki tecrübeden sonra muh-
telif mukavva serileri üzerine « çocuk dans
ediyor, kız dans ediyor, köpek dans edi-
yor... » cümleleri yazılacak ve resimleri
yapılacaktır.

Okumağa başlayan talebe «çocuk, kız
köpek dans ediyor. » arasındaki farkları
müşabih ve muhalif uysurları görecek, an-
layacak, ayıracak, tercüme ve kıraat e-
decektir. Bu tarzda çocuğun « köpek »,
«kız», «çocuk» diye okuduğunu göreceğiz.

Başka bir zaman ve ekseriya tavi bir
surette, çocuk kelimeler içiude «mama,
mandal, manto..., gibi aksamında farklar
bulunan kelimeleri bulur, nihayet, yazıl-
mış ifadelerin, heceleri ve harfleri ihtiva
ettiğini kendi kendine keşfeder.

İmlâ merkezinin terbiyesinde de ay-
nı usul takip edilecektir.

Burada da, çocuk, tecrit edilmiş harf-
leri yazmadan evvel, kelimeleri çizecektir.

Ruhi tahliller ve tatbikat isbat edi-
yorki, bazı zamanlarda « fikri rüüvi-idea-
visüelle, denen bu usul sınıfı canlandırıyor,
çocuğu söylemeğe, okumağa, yazma-
ğa, şahsi mesaiye koyulmağa sevk ediyor

Ahmet Hikmet

Izmir iktisadiyatı

— 2 —

[Birinci makale 49 ncu nushamızdadır]

İlk makalenin hulasası
şudur:

Izmir, ithalâtçılığını bir
çok sebepler tahtında kaybet-
miştir. halbuki o; geniş ve fey-
yaz bir iktisat mıntakasının
ihracatçılığını daima muhafaza
edecektir ve ancak ihracatçı-
lığının vereceği kudret ve servet-
le eski ithalâtçılığına kavuşa-
caktır.

Bunu rakamların delâleti-
le de izah etmek faideli ola-
caktır.

Izmir limanına ait bir istatistika nazaren :

Umumi harpten evvel	Ihracat
1910 senesinde	6,952,953 altın L.
1911 »	7,114,129 » »
1913 »	7.262,625 » »

İdhalat

1910 »	5,499,449 altın L.
1911 »	5,540,139 » »
1913 »	5,803,350 » »

Normal olarak geçen son
senelerde ise

Ihracat

1926 senesinde	75,952,444 lira
1927 »	99,493,408 »
1928 »	80,812,778 »
1929 »	80,853,923 »dır

İdhalat

1926 senesinde	33,531,710 lira
1927 »	36,000,000 »
1928 »	38,000,000 »dır

Şu rakamların mukayese-
sinden ilk nazara çarpan şey
şudur:

Cihan harbindan evvelki se-
nelerde idhalât miktarı heman
her sene takriben ihracatın
[Yüzde sekseni] nisbetindedir.

Son üç senenin rakamları-
na göre ise idhalât vasatı ola-
rak ihracatın [Yüzde kırkı]
derecesindedir.

Şu halde vasıl oldu-
ğumuz netice şudur ki
Izmir mıntakası ihracatçılığını
muhafaza ettiği taktirde idha-
lâtçılığından yarı yarıya bir
mahrumiyete uğramıştır.

Filhakika aşağıdaki rakam-
ların delâletile vasıl olduğumuz
netice mıntakanın ihracatçı-
lığından bazı emteada ancak
[Yüzde on] nisbetinde bir
noksana maruz kaldığı tütün,
miyan kökü gibi mevatta ise
eskisinin pek çok fazlasını bul-
duğunu gösteriyor.

927-928-929 seneleri yekûnu

	İhracat	Rekolta
Üzüm	121,1 M.K.	144 M.K.
İncir	81,8 » »	101 » »
Tütün	54,9 » »	63,8 » »
Palamut	100,1 » »	134 » »
» hulâsası	11 » »	
Pamuk	8,7 » »	17,5 » »
Afyon	0,494 » »	0,560 » »
Zeytinyağı	23,3 » »	53,0 » »
Miyankökü	42 » »	71 » »

910-911-913 seneleri yekûnu

	İhracat	Rekolta
Üzüm	144,6 M.k.	159,5 M.k.
İncir	92,6 » »	98 » »
Tütün	15,7 » »	26 » »
Palamut	153 » »	160 » »
» hulâsası	4,9 » »	
Pamuk	17,4 » »	22 » »
Afyon	0,642 » »	0,665 » »
Ziytinyağı	26,7 » »	
Miyankökü	36 » »	59 » »

Bu cetvelden anlaşıldığına göre:

Üzümlerimizde yüzde on noksan vardır incirlerimizin de rekoltası eski seneler gibi isede ihracattaki noksanlık 929 senesinin yağmurlu geçmesindendir.

Palamut; Kısmen rekolta ve kısmende eskisinin bir misli fazla palamut hulâsası yapıldığından ihracat miktarı üçte

bir nisbetinde noksandır.

Pamuk; rekoltası noksan isede ihracatın azalması daha ziyade mahalli sarfiyatın artmasındandır.

Afyon ve zeytin yağındaki yüzde on derecesinde fark rekoltadandır.

Miyan kökünde dörtte bir tezayüt vardır. Tütün ise eskisinin dört misline yakın bir fazlalık göstermektedir.

Şu halde ihracatımızda bir gayri tabii olma yap bunlar şeraiti havaiyeye tabi mahsul-ler olduğundan böyle bir temevvüç göstermesi mümkündür.

Cihan harbinin dört mahrumiyet senesinden sonra dört senede düşman istilâsına uğramak bir mıntakanın ihracatını tabii zamanların ihracatına bu nisbette yaklaştırmayı şayanı şükrandır.

Tütünlerimizdeki fazlalık ise :

İzmir iktisat mıntakasında belki bütün noksanları telâfi edecek derecede bir feyiz ve inkişafa mazhar olduğumuza delâlet eder.

Kemal Turan

— Arkası var —

Pestalozzi

Hayatı — Pestalozzinin ecdadı İtalyandır. Bu aile evvelce İtalyada (Kiyavenna - Chia-venna) kasabasında oturuyordu. XVI nci asırda (Reformasyon - Réformation) dalgalarının tesirile bu ailede reformasyet olmuş ve bu tesir dolayisiyle bu asrın ortalarına doğru (Zurinh - Zurich) şehrine hicret etmek mecburiyetinde kalmışlardı. Aile efradından olan (Antonyo pestalozzi) Zuriha geldikten sonra, burada vatandaş ünvanını kazanmış ve Reformasyon taraftarı olan (Mağdalene fon moralt-Magdalena von moralt) isminde bir kızla izdivaç etmişti. Bu, üçüncü izdivaçtı. İzdivaç ettiği kızda, evvelce asıl vatanı olan (Lokarnodan) Katolikler tarafından nef edilmişti.

Bu suretle isveçrede teşekkül eden Pestalozzinin şecresi XIIX nci asıra kadar asıl zengin ve çok muhteremdi. Fakat Pestalozzinin büyük babası ve babası zengin değildi. Büyük babası (Andreas) ruhani mesleğine mensup ve çok eyi kalpli bir papasdı. Bulunduğu muhitin her aile ve çocuklarıyla alâkadar olur. Çocukların manevi ve ahlâki

terbiyeleriyle oğraşır ve bir çok ailelerin geçimsizliklerini kanaat bahş sözleriyle hal ederdi. O halde Pestalozzi de görülen merhamet ve hayrahahlık hislerine büyük babasında da tesadüf ediyoruz. (Andreas) meslekdaşlarından birinin (Otth) ismindeki kızını aldıktan sonra rahiplikle (1727) de (Höng - Höngg) köyüne geçmiş ve burada sarsılmaz bir azımla ölünceye kadar çalışmıştı. (1769) da (77) yaşında olduğu zaman neslini idame edecek bir çocuk bırakmıştı. (1718) de doğan bu çocuk (Yuhann Baptist) bir müddet babasının mesleğinde çalışmış fakat sonraları doktorluğa heves etmiş olduğundan tıp tahsil etmiş ve memleketinde göz ve yara doktorluğu yapmağa başlamıştı (23) yaşında (1742) de (Vedensveyl - Vaden-sveyl) li (Hotze) ailesinden (Süzan Hötze - Suzanne Hotze) ismindeki bir doktor kızı ile izdivaç etti. İşte Pestalozzi bu anne ve babanın çocuğuydu. Bu anne ve babanın yedi çocuğu olmuş fakat bunlardan ancak iki erkek ve bir kız çocuğu sağ kalmıştı. (1745) te doğan ve Pestalozziden bir yaş büyük olan (Baptist) nazarı dikkatli calip bir hal gösterememiştir. Yalnız kardaşı-

nın giriştiği işlerden birisine (1779 - 1780) de (Noyhof - Neuhof) müessesesinin hesaplarının hallinde iştirak etmiştir. (1751) de doğan kız çocuğu (Barbara - Barbara) (1777) de (Grosse - Grosse) isminde laypejlikli bir tacir ile izdivaç etmişti. Barbara kardeşi Hanrinin daimi bir muhibbi olmuş ve hatta izdivaç ettikten sonrada onunla her an muhaberede bulunmuştu.

(12 ikinci kânun 1746) da doğan (Yuhan Hanrih Pestalozzi - Yuhan Heinrich Pestalozzi) Fildreten çok zaif idi. Babası yaşadığı mahalde, ailesini geçindirecek derecede para kazanabiliyordu. Bu mesleğinden mada balıkçılık ve avcılığada merakı vardı. Yaz ve kışın muayyen vakıtlarda bunlarlada uğraşıyordu. Bu hastalık neticesinde kendisine mühim bir felâket hazırlamış ve çok genç yaşında (Otuz üç yaşında) 1751 de bir av yüzünden terki hayat etmişti. Çok feci bir surette ölen baba aileye hiç bir servet brakmamış olduğundan, bu aile mütevazi ve basit bir tarzda yaşamağa mecbur kalmıştı. Babasının vefatında Pestalozzi henüz beş yaşında kardeşi (Paptist) altı yaşında, kız kardeşi (Barbara) ise daha iki

aylık idi. Çok eyi kalpli olan anneleri bütün hayatını bu öksüzlerin terbiyesine hasredip bunları büyütmekten başka bir gaye takip etmemişti. Pestalozzinin çocukluğu hakkında ki tafsilat bizzat kendisinin, eserlerinde söylediği malûmata inhisar eder. Pestalozzi tarihçeî hayatında annesinden bahsederken şunları söylemiştir: (Annem, içinde yaşadığı muhitte, kendi yaşında bir kadını cezbedecek her türlü ihtimalden katiyen alâkasını kesti. ve bütün mevcudiyetle hayatını üç çocuğunun terbiyesine hasretti. tasarrufa çok riayet ederdi. Yalnız yapılması zarurî olan şeylerde, meselâ ailemizin namus ve şerefine mütaallik hususî masraflarda bilfarz yıl başı hediyelelerinde ve sair bahşışlarda... Tasarrufa riayet etmezdi. Beklenilmeyen bir masraf baş gösterdiği takdirde onuda eda etmekten çekinmezdi. Biz çocukların daima pazarlık temiz elbisemiz bulunur ve bu elbiseleri yalnız pazar günleri geydirirdi. Annem, bu fedakâr vazifesinde hatırası hiç bir vakit zihnimden silinmek ihtimali olmıyan bir kadından yardım görmüşü. Bu kadın hizmetimize girdikten sonra geçen bir kaç ay esnasında

çok ender tesadüf edilebilecek bir faaliyet ve sadakatla پدرimin nazarı dikkatını celp etmişti. Kimsesiz ve muavenete muhtaç olarak terk edeceği ailesinin, onun pek yakın ölümünden sonra, maruz kalacağı sefalet ve müşkilâtı düşünerek izdirap içersinde kıvranan babam, bu, hayrhaş kadını ölüm yatağının başına çağırdı. Ve ona: «Allah aşkına refikamı ve çocuklarımı brakma, ben öldükten sonra refikam, ne yapacağını şaşırarak ve çocuklarım yabancı ve hasin ellerde kalacaktır. Eğer sen muavenet etmezsen o, çocuklarını kendi muhafaza edemeyecektir. » dedi.

Kadın, ölüm halinde son anlarını yaşayan babama, sadeliği ve masumiyetle cevap verdi: «Siz öldükten sonra; refikamızı, çocuklarımızı terk etmeyeceğim. Eğer onların bana ihtiyacı varsa hayatımın son günlerine kadar yanlarında kalmağı vadediyorum. » Kadının bu vadî babamı teskin etti. Nazarı eski saffetini aldı. Ve kalben müsterih ve müteselli olarak gözlerini kapadı. Kadın sözünde durdu ve ölünceye kadar yanımızdan ayrılmadı. » Filhakika Babeli olmasaydı ne pestalozzi ve ne-

de bu aile yaşayacaktı. Kadın ailenin sahip bulunduğu ufak arazisini, eker, biçer, mahsulleri satar, bazen eraziye kiraya verir. Bu paralarla aileyi geçindirirdi.

Pestalozzi yazdığı eserinde kızıdan bahsederken şunları söylüyor: «Bu asıl kızın çektiği zahmet, inanımıyacak derecede ağırdı. Bir sepet sebze veya meyveyi bir kaç para daha ucuz alabilmek tasavvuruyla bir çok defa pazar yerine giderdi. Bununla beraber ailemizin içinde yuvarlandığı bu yoksulluk dolayısıyla çektiği zahmetlerden hiç şikâyet etmezdi. Onun bu tahammül ve sadakatı temiz kalpliliğinden idi. » Fakat bütün bu açılıklara rağmen bu fakir ve mütevazi aile namuskâr ve samimi bir muhit içinde hallerinden memnun ve neş'eli yaşıyorlardı. Temiz, sade ve neş'eli bir yuva kurmuşlardı. Bünye itibarile zaif olan Pestalozzi annesinin ve Babelinin elinde gayet itina ve ihtimamla büyütülüyordu. Bunun için Pestalozzinin hayatında bu aile yuvası ve terbiyesi çok müessir olmuştu. Netekim Pestalozziye göre devlet teşkilâtında en mefkürevî yuva ailedir. Ailede adalet, samimiyet, muavenet, felâkete iştirak

hisleri vardır. Bu sebepten dolayı Pestalozzi bu kanaatını ömrünün sonuna kadar değiştirmemiştir.

Mektep hayatı

Pestalozzi beş yaşına girdiği zaman (1751) de evvelâ muhtelit bir (mahalle mektebi) ne verildi. Buradanda ilk mektebe geçti mektep hayatı, onabam başka yeni bir hayat olmuştu. Zira mektepte ev ötekilerin gözlerinden uzak bir hayat vardı. Oyun vardı. Pestalozzi burada okumak yazmak ve bir azda hesap öğrendikten sonra sekiz yaşında (1754) de (lâtince mektebi) ne başladı. İlk senelerde Pestalozzi mühim terekki gösteremedi okumak, yazmak ve hesap o sırada tamamen mihaniki bir surette öğretilirdi. Bu ise çocukların hiç hoşuna gitmezdi. Muallim pestalozzinin kardaşını Pestalozziye tercih ederdi. İlk zamanları Pestalozzi sınıfta en geri idi lâtince mektebine geçince kardaşını geçti ve bir müddet sonra sınıf başı oldu. Bu andan itibaren Pestalozziye isnat edilen dalgın, dikkatsiz alelade bir istidatta ve muallimlerinin bu çocuk hiç bir zaman bir şeyi olamayacak diye söylemek istedikleri fikirlerini değiştirmeğe

başlamışlardı. Pestalozzi eski inziva ve hayalatçılığında devam etmekle beraber günden güne parlak bir istidat gösteriyordu. saffeti kalbile ve yılmaz azmıle cazibeli bulunduğu meşguliyetlere bütün kuvvetile sarılır ve büyük bir sebatla çalışırdı. Her okuduğu şeyin mabadını çabukça anladığı halde diğer cihetten ameli hayata mütaallik hususatta çok beceriksiz kalıyordu. Kendisi hakkında arkadaşlarının hepsinden daha az müsteit olduğu kanaatle fazla çalışıyordu. Bundan dolayı tuvaletime ve elbisesine bakamadığından perişan kıyafeti arkadaşları arasında istihzayı mucip oluyordu. Saf ruhile o zaman ediyorduki her kes kendisi gibi saf ve temiz kalplidir. Bunun için zavallının bu temiz kalpliliği çok zaman sui istimale düçar oluyordu. Hiç kimsenin yapmak istemediği bir şeyi Pestalozziye yaptırıyordu. Bu şeylerde bir acıya maruz kalmış olsa bile buna sebep olanı derhal affederdi. Başka insanlar için olan bu fedakârlık hissi, onu fakir ve bedbahları himayeye vakfettirdi. Vaziyetinin fenalığından dolayı mektebi terk etmeğe mecbur kalan bir köylü çocuğunun hali onu pek

müteessir etmişti. Fakirlere yardım etmeğe daha küçük yaşından itibaren başlamıştı. Ezcümle mektep sıralarında ve bilhassa tatil günlerinde güzel manzaralı (Höngg) köyüne, büyük babasının yanına gittiği zaman, muhtelif meslek şahidlerinin çektikleri zahmetlere, fakirlere zenginlere, köylülere, şehirlilere dikkat eder ve çok fakir gördüğü kimselelere üzerinde ne bulunursa vermekten çekinmezdi.

Pestalozzinin mektebe devamı sıralarında, İsveçrede o zamanki mektep teşkilâtı skolastik zihniyetinden ve dini tesislerden kurtulamamıştı. İlk, jimnaz ve âli olarak on beş on altı senelik bir tahsil vardı. Onun girdiği mektep reformistlere aitti. Diğer mekteplere nazaren o zaman reformislerin mektepleri oldukça daha eyi idi.

En mühim dersler: Lâtince, din dersleri, rumca ve ibrani lisanı idi. Usulü tedris eskisi gibi idi. Bol bol söz söylenir ve harfiyen ezbercilik istenirdi. Fakat Pestalozzi zamanında eski kalasik hayata karşı bir alâka uyanmağa başlamıştı. Bu sırada Pestalozzi girdiği lâtince mektebini (1761) de ikmal etmiş ve bu tarihte (Collegium Carolinum) kollek-

yom karulionma münhasıran pastör hazırlayan ve tahsil müddeti iki seneden ibaret olan (Collegium Humanitates) kollejine girmişti.

1763 de kolleji ikmal ve (Kollektyom Karolinum - Collegium Carolinum) a girmiş ve bir sene sonrada bu kollektyomun felsefe kısmına geçmişti. Pestalozzinin bulunduğu mektepte muallimlik eden mühim şahsiyetlerden biri (Boder - Bodmer) di. Bodmer kuvvetli bir ahlâkçı idi. Tam bir isveçreliydi. İsveçrede gördüğü ahlâkî zaafı, sui istimalleri tarih derslerinden istifade ederek talebesine gösterirdi.

(Braytinger - Breitinger) ve (Zimmerman - Zimmermann) ile müştereken çıkardıkları mecmuada ahlâkî ve içtimâî meseleleri, memleket buhranlarını mevzu bahis ederdi. Bodmer ozamanın tarihi telekisini başka bir şekle sokmuştu. O zamana kadar tarih ve kayının bir fihritinden ibaret telekki olunuyordu. O, diyorduki: Tarih insanların karakterini anlamak için faidelidir. Ve bu karakterlerden vak'aların illetlerini anlamak daha kolay oluyor. (Monteskiyonun) bu zamanlara tesadüf eden tarihi ese-

ride Bodmerin noktai nazari-ni tevit etmişti. Aralarındaki fark: Monteskiyö tarihi mes'ele-leri siyasi ve pragmatik bir noktadan mevzu bahsederdi.

Bodmer aynı zamanda ta-rih prensipleri içine ahlâkî sokuyordu. Yani ecdadın eyi hareketleri vasıtasıyla gençleri ahlâklı yapmak istiyordu.

Bu sıralarda talebenin mu-
allimlerle olan vaziyeti çok
hoş bir şekilde idi. Muallim-
likleri talebeliğin birbirinden
ayrılan iki gurup olduğu zih-
niyeti yoktu. Talebe ders za-
manından ziyade serbest va-
kıtlarda muallimlerden istifade
ederlerdi bilhassa şayanı dik-
kat olan (Bodmer) çocuğu
öldükten sonra, bütün sevgisi-
ni talebesine hasretmişti. Bod-
mer ilk zamanlarda tamamiye
kozmopolitti. (j-j Rousseau)
nın (Contrat social) ve (Emile) na-
mındaki eserlerini okuduktan
sonra, kuvvetli bir cumhuri-
yetçi olmuş halk idaresi taraf-
tarlığı ve istibdat aleyhdarlığı
onun ruhunda kuvvetle yer-
leşmişti. Bodmer aldığı bu te-
siri etrafına, bütün talebeleri-
ne yaymağa başlayınca Peste-
lozzide gerek Bodmerden ve
kerekse okuduğu kitaplardan,
büyük adamların hayatını ve
prensiplerini öğrenince kalbi
hararetle çarpmağa başlamış

ve bu tesirle daha mektep
hayatında konferanslara baş-
lamıştı fakat (Henning)
in « Petalozzi hakkında »
« 1816 - 1817 » (Mittheilungen
über Pestalozzi) eserinde Pes-
talozzinin ilk verdiği konferans-
ta ne söyleyeceğini şaşırmış
olduğunu ve bu fena tesadü-
fün onu bu meslekten suttu-
ğunu söylemektedir.) Postalozzi
her nedense verdiği ilk konfe-
rantan sonra, 1765 te fakülte-
nin son sömestrinde bulunan
yedi kişi meyanında imtihana
girmek hakkını kazandığı hal-
de bu imtihana girmemiş ve
mekteple alâkasını kesmişti.

Pestalozzinin gençliği

Pestalozzi bu suretle mek-
teple alâkasını kestikten sonra,
tetkik sahasını hukuk tahsiline
hasretmişti. O zamanlar Zu-
rihte hukuk mektebi olma-
dığından Pestalozzide bu tah-
silini hususi surette yapmağa
mecbur kalmıştı. Onun istik-
bale mütaallik tasavvırlarında-
ki bu tebdilin asıl sebebi
(Russo)nun yazdığı (Emil-Emi-
le ve (mukavelei içtimaiye
Contrat Social) eserlerinin fik-
rinde husule getirdiği tebed-
düldür. Cenevre dahinin be-
yanatı eski Yunan ve Roma
tarihleriyle, İsveçre kantonları-
nın huriyet için olan kahra-

manca mücadelelerinin hatıra-
larile beslenmiş genç dimağ-
ları heyecanlar içinde brak-
masıydı. Netekim Pestalozzide
son zamanlarında yazdığı ese-
rinde: « Russonun yeniden ih-
ya ve mefkûrevi bir surette
arzetmiş olduğu esaslar; Kal-
bimde parlayan huriyet arzu-
lariyle milletime daha faideli
olabilecek, daha geniş bir me-
sai sahası hazırlamağa beni
ichar etti. Bunun için evvelce
hazırlanmakta olduğum rahip-
lik mesleğinden soumağa ve
bütün memleketimin siyasi
ahvaline müessir olacak baş-
ka bir mesleğe, hukuk tahsi-
line geçmeğe beni mecbur
braktı. »

Russonun bu eserleri az
zamanda diğer memleketlerde
olduğu gibi İsveçrenin en mü-

him şahıslarında harekete ge-
tirmiş, memleketin heman her
tarafında pilânlar, islahat ha-
zırlıkları, gizli gizli cemiyet-
ler, bir çok neşriyat başlamış-
tı. Bal şanslıyesi olan ve yük-
sek bir iradeye sahip bulunan
(İselin) in teşebbüsile
(1761) de memleketin yolsuz-
luklariyle mücadele etmek üze-
re (Helvetya cemiyeti - Hel-
vetische Gesellschaft) namile
bir cemiyet teşekkül etmişti.
En faal azalardan (- Haller-
Fellenberg - Gessner, Tscha-
rner (Hertse Apenzel -
Hertze Appenzell) (Biraytinger-
Breitinger.) Zelveger - Zelhv)
eger-) Teşekkül eden bu cemi-
yet her sene (Schin -
znach) de içtima ediyordu.

— Sonu var — **Servet**

Halk şiirleri

(İnegöl) Nahiyesi Müdürü Ziya B. tarafından gönderilmiştir.

Kır atımın kolu [] dağlı
Kolları arkamdan bağlı
Emmim [*] oğlu molla Veli
Bekler istetmiştir bizi*

*Nevşehirinde yatarım hasla
Gözlerim kapıda kulağım seste,
Topuğu kınalı kuyruğu deste,
Dön kır atım « nazlı yara » gidelim.*

*Üç gözle dokutayım çulunu
Bir gözle çektireyim belini
Ak sırmadan ördüreyim yeleni
Dön kır atım « nazlı yara » gidelim.*

[Arkası var]

(*) Koldan maksat şecere dir
(**) Amca

Terbiyecî (Bovet) İzmirde

j. j. Ruso (Cinevre) terbiye institüsü müdürü büyük terbiyecî (P. Bovet) İzmir muntakası Muarîf emînliğinin daveti üzerine muhtelif konferanslar vermek üzere geçen Salı gününden beri şehrimizde bulunmaktadır. Profesörün İzmirde teşrifine zaten aylardan beri intizarda bulunuluyordu. Geçen sene gelen Adolf Ferriyer'in konferanslarını dinledikten sonra ettiğimiz istifade bizi bu senede böyle bir teşebbüsün tahakkukunu daha evvelden beklemeye ve istemeye sevketti. Nettekîm İzmir muntakası muallimleri bu senede dünyanın tanınmış mürebbilerinden (P. Bovet) yi yakınlarında görüp dinlemeye muvaffak oldular.

Bir meslek sahibi için o mesleğin büyük başlarını yakından görmek ve dinlemek kadar istifadeli ne vardır? Ancak bu suretledir ki; en salahiyyettar ağızlardan en son delillerle en yeni meselelerin idrak ve münakaşasına imkân hasıl oluyor. Böyle bir fırsattır ki, mekteplerimizin binaları gibi maneviyelerinde yeni temellere istinat ettirmeye çabaladığımız günlerde önümüze çıkan yeni meselelerin bizden evvel bütün dünyada nasıl hal ve intaç

edildiklerine ve bu hal tarzlarının kendi memleketimizin ihtiyaç ve meseleleri mevzu bahsolunca nasıl bir inhina alacağına ve ne suretle bize tetabuk edeceğine hükmedebiliyoruz. İzmirde büyük mürebbilerin iki senedenberi devam eden bu konferansların bazı terbiye meseleleri için çok iknakâr, çok yenilik getiren görüşlerle dolu cephelelerinden ziyade, muallim arkadaşları aynı kanaatlar etrafında toplayıcı bir rolü olması şayanı kayıttır. Kitap mütalaasında bu birleştirici toplayıcı vazife bu canlı ve maşerî alâkayı görmiyoruz. Bunun içindir ki, bu hafta içinde İzmir erkek muallim mektebinin büyük konferans salonu merkez ve havali meslekdaşlarıyla dolup boşaldı. Profesörün daima bir saattan uzun süren konferansları samilerinin alâkasından ufak bir mikdar bile zayi etmeden seve seve dinlendi.

(Bovet) den izahı rica edilen mevzular daha evvel marîf emînliğince (Cinevre) ye gönderilmişti. Profesörün bu en yeni terbiye meselelerine hazırlanmış olarak memleketimize gelmesi alâkanın derecesini daha ziyade arttırıyordu. Bu mevzuları dinlemek

fırsatını bulamayan kari ve meslekdaşlara onları gelecek sayıdan itibaren muntazamen neşredebileceğimizi vad ve mevzuları kaydederiz:

1—4—930 muallim talebesini nasıl tarassut eder? Vastalar ve en ameli yollar?

2—4—930 sanatların randımanları bütün derslere nazaren nasıl tayin edilir?

3—4—930 talebeyi şahsî mesai ve tetkiklere sevk etmek yolları.

4—4—930 Muhtelî tedrisat yapılan mekteplerde cinsi tezahürata karşı alınacak tedabir.

5—4—930 Mekteplerde çocuk teşkilâtında muallimin rolü.

Biz profesörden azamî surette istifade ettiğimizi söylüyoruz. Fakat oda bizim mekteplerimizde çok kuvvetli hamleler gördüğünü söylüyor. Bovet nin bu sözü yalnız bir müriyet ve nezaket eseri olarak söylemediğine inanıyoruz. Çünkü o her şeyden evvel samimî bir ilim adamıdır. Bu samimiyeti onun son gece erkek muallim mektebinde talebe ile yaptığı bir müsahebenin son satırlarında da okuyoruz: «Mektebinizde duvarların üstüne yazılmış çok kıymetli bir cümle okuyorum: «Cumhuriyet fazilettir!» Cumhuriyet fazilettir, demek, Cumhuriyet fazilet ister, Cumhuri-

yetin fazilete ihtiyacı vardır, ve Cumhuriyet fezilet üstünde yükselir, demektir. Siz dünyaya pek büyük inkılâplar yapıpta sonra birdenbire sönen milletlerden olmayacaksınız. Çünkü ben sizi Cumhuriyetinizi yükseltecek faziletlerin mücadelesini yapmağa karar vermiş ve bu müşkül işi yapmağa başlamış insanlar olarak buldum. bu mücadele mekteplerinizde, köylerinizde ve bütün hayatınızda vardır, ve katiyen olmalıdır.»

* *

Düşünce

Yıllar da yarlar gibi,
Hırçın rüzgârlar gibi
Gönlümü yere serdi.

Kış geçti bahar oldu,
Kalpler bahtiyar oldu
Bana zevkoldu derdi.

Her gölge bir damla yaş,
Bırakıp, yavaş yavaş
Yanından uzaklaştı.

Bir hayalin yasıyle,
Bir hicran havasıyle
Gönül çölleri aştı.

Varsın ramolsun diye,
Her kopan inilliyeye
Gönlümü yola saldım.

Gitti o da gelmedi,
Bir haber yükselmedi
Şimdi gönülsüz kaldım.

Lise : Mazhar Fehmi

İktisada dair

Ata Sözleri

Adamın eyisi alış verişte belli olur.
 Az veren caudan, çok veren maldan.
 Alacak ile verecek ödenmez.
 Ekmegini katağına denk eden aç kalmaz.
 Er olan ekmegini taştan çıkarır.
 Ekmeden biçilmez.
 Evvel hesap, sonra kasap.
 İşliyen demir pas tutmaz.
 Çobanın gönlü olunca tekeden yağ çıkarır.
 Çok yaşıyan bilmez, çok gezen bilir.
 Çivi çiviye söker.
 Hareket olmadıkça bereket olmaz.
 Sayılı koyunu kurt kapmaz.
 San'at altın bileziktir.
 Taşıma su ile değirmen dönmez.
 Fakirlik ayıp değil, tembellik ayıptır.
 Karıncadan ibret al, yazdan kış karşılar.
 Kalp akçe sahibinindir.
 Korkak bazirgân, ne kâr eder ne ziyan.
 Güvenme varlığa, düşersin darlığa.
 Keseye danış, pazarlığa sonra giriş.
 Ver elindeki ellere, vur başını sonra yerlere.
 Veresiye verenin kesesi boş kalır.
 Yemek, emek ister.
 Sürüden ayrılan kuzuyu kurt kapar.
 Tane tane eş olur; tanelerden aş olur.
 Çok el işte, az el aşıla.
 «Aza nereye gidiyorsun?» demişler «Çoğun yanına!» demiş.
 Aç tavuk kendini buğday ambarında sanır.
 Sekiz günlük ömre, dokuz, günlük nafaka.